

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

62. Leges Regiæ Romanorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

ciuitate luxum tolleret; hunc conuiuandi morem Philias dixerunt, quod essent publicæ, & communis amicitia, & humanitatis argumentum. Permisit, vt qui sacrificij, aut venationis causa conuiuio abfuisent, domi cœnarent reliqua multitudo conuiuio adesse debebat, conferebant ad hoc conuiuium quotannis singuli farinæ medimnum, vinicosos octo, casei quinque minas: inde fiebat, vt quisque parsimonie assueceret. Frequentabant id pueri etiam velut temperantia, & omnis ciuilibus disciplina Gymnasium, ibi vrbis sermonibus assuescere & iocari discabant, ac sine scurrilitate canillari.

Virgines cursu, palestra, iaculo, disco exercebantur, vt otio, & muliebribus delictis sublatis robustiores ad tolerandos partus redderentur.

Nudæ, vt pueri in publico versabantur, saltabant, & cantabant in sacrificijs, & festis ac sacris diebus.

Nubebant virgines raptu maturæ iam viro, & eas sine dote nubere præcepit, vt vxores non pecuniæ causa eligerentur: seueriusque viri suas vxores coercerent, cum nullis dotis frænis tenerentur.

Non prius sponsus sponfam aspiciet interdiu, quam ex illa factus esset pater: noctu tantum interim ad eam accedebat.

Qui cælebs vixisset Gymnicis, & publicis spectaculis arcebat: nudusque hyeme forum circuibat: nec vt cæteri senes, in honore apud iuuenes erat.

Licebat seniorum cuique honestum, ac probum aliquem ex iuuentute ad vxorem procreationis causa admittere: & vbi eam alieno semine impleffer, suum habere, quod nasceretur, nec id probò dabatur: Ridicula profecto lex, & cum ipso naturæ iure pugnans, quam cæteræ quoque gentes ridebant, & detestabantur.

Ius alendi partus nullum parentibus erat: natus infans in publicum deferrebat ad certum locum: vbi magno effecto puero, si eum cæteri probabant, ex nouem milibus tortium, in quas diuisus fuit vrbis ager, vnam illi ascribendam curabant: sin minus, vt reipublicæ inutilem reiciebant iniqua quoque lex quæ parentes iure suo in filios orbabat.

Pueri à septimo anno in æqualium coetu exercebantur, literasque pro necessitate addiscebant. Ad cutem tondebantur, nudis pedibus incedebant: duodecimo anno tunicam vnicam patrio instituto sortiebantur: neque balnea, neque fomenta vlla sciebant, natu grandiores lignari imperauit, minores onera ferre, furta quæ rere, furtum, vt honestum permisit. Qui deprehensi erant in furto, flagris cædebantur, non quia nefas esset furari, sed quia parum prudenter, & ingeniose furati essent.

Iussit, vt omnes quæstiuos artes ex vrbis pellerentur, bellicæ tantum exercitationis studio omnes ciues teneri voluit.

Permisit in vrbis cadauera sepeliri tum etiam circa templa monumenta fortiri. Nec viri nec foeminae nomen licebat cuiquam sepulchro inscribere, nisi eorum, qui in bello fortiter perijissent.

Lugendi tempus vndecim dierum spatio prescripsit.

Non permisit ciuibus peregrinari, ne alienos mores in vrbem, & patriam importarent. Immo, & peregrè delatos nisi qui Reipublice vtilis essent vrbis excludit: ne quid peregrinae disciplinae Lacedæmones imbiberent: inhumana profecto lex, quæ cum iure naturali pugnat.

Iuuenibus non amplius vna veste toto anno vti permisit, nec vnum cultius quam alterum:

Emi singula non pecunia, sed mercium permutationes, & compensatione iussit.

Maximum honorem non diuitibus, & potentibus, sed senioribus deferri voluit.

Voluit, vt sine muris vrbes ædificarentur, rarus bellica ciuium virtute non muris vrbes defendi.

Pueros puberes non in forum, sed in agrum deduci iussit, vt primos annos non in luxuria, sed in omni labore, & opere agerent: nihil eos somni, & quietis causa subternere, sine pulmento cibum sumere, nec prius in vrbem redire, quam viri facti essent, constituit.

Voluit, vt Lacedæmones graui oratione vterentur, & sententijs breui sermone comprehensis: ita vt res in prouerbum abierit facilius philosophari homines posse, quam Laconicum sermonem imitari.

Regibus potestatem, & ius indicendi, inferendi, & gerendi bellum, Magistratibus iudicia, Senatui custodiam legum, populo creandi, & deligendi Senatam, & quos vellet magistratus constituendi concessit.

Harum legum dixit Appollinem Delphicum auctorem fuisse: & eius præcepto se eas dedulisse, & promulgasse. Deinde, vt æternitatem suis legibus daret iureiurando ciues obstrinxit, nihil eorum, quæ sanxisset, mutatuos, priusquam ipse reuenteretur: dixit enim se ad Oraculum Delphicum profecturum, vt consuleret quid mutandum, addendum, detrahendumque suis legibus Apollini videretur. Profectus est autem Cretam, ibique perpetuò mansit: & moriens præcepit, vt ossa sua in mare proijcerentur, ne Lacedæmonem delatis Spartani se à iureiurando de non mutandis legibus absolutos esse existimarent.

Cap. LXVIII.

Leges Regiæ Romanorum.

Inter omnes Respublicas gentium, Romanorum Respublica legum tractatione sapienter olim, & laudabiliter instituta esse perhibetur: quæ primò administrari ac gubernari cepit Regijs legibus, mox legibus 12. Tabularum, postea multis alijs legibus à populi seu plebis Magistratibus constitutis, deinde multis Senatui consultis, plebis citis, prætorum edictis, iuris peritorum responsis, & postremò Cæsari placitis, siue Imperatorum constitutionibus, Regiæ leges latæ esse tradit à Romulo. Num Pópilio, & cæteris deinceps

deinceps, succedentibus Regibus: quas leges in vnum collegisse Papirius fertur l. *Necessarium ff. de orig. iuris*, & inde dictum esse Ius Papyrianum: non quidem quod Papirius condiderit illud ius, sed quod collegerit, inque vnum veluti corpus contraxerit. Hæ leges dicuntur fuisse sequentes.

- 1 Ne quid inaugurato faciunto.
- 2 Patres, sacra, Magistratusque soli peragunto, ineuntoque, iusque dicunto.
- 3 Sacrorum omnium potestas sub Regibus esto: Sacra Patres custodiunto.
- 4 Plebei agros colunto.
- 5 Populus Magistratus creanto; Leges sciscunt; bella decernunto.
- 6 Deorum fabulas ne credunto.
- 7 Deos peregrinos præter Faunum ne colunto.
- 8 Nocturnas in templo vigiliis ne habento.
- 9 Ne quis præsentibus sceminis obscena verba facito.
- 10 Quisque demissam ad talos togam in vrbe habeto.
- 11 Parricidas omnes capite puniunto.
- 12 Ne quis, nisi per portas urbem ingreditor, neque egreditor. Mœnia Sacrosancta sunt.
- 13 Mulier viro legitime coniuncta fortunatum, & sacrorum socia illi esto: vtque domus ille dominus, ita hæc domina.
- 14 Filia vti Patri, ita defuncto viro hæres esto.
- 15 Adulterij conuictam vir, & cognati, vt volent, necanto.
- 16 Si vinum biberit, domi vt adulteram puniunto.
- 17 Parentum liberos omne ius esto relegandi, vendendi, & occidendi.
- 18 Monstruosos partus sine fraude cædunto.
- 19 Has leges Franciscus Balduinus, & Paulus Manutius recensent: alius addit Paulus Præterius in veteri iurisprudentia.
- 20 Virum vxor ne deserito. Vxorem, si in veneficio natorum, adulterioque deprehensa, clamæ marito fuerit, repudiandi ius esto. Qui præter has causas repudiari, rerum suarum pars vxori dator, pars Ceteri sacra esto.
- 21 Deprehens in homicidio, statim puniuntor.
- 22 Plebei, quem sibi ex Patritijs patronum volent, deligunto.
- 23 Iudicij fraus ne adhibetor.
- 24 Maximarum iniuriarum iudicium penes Reges esto: minorum, penes Senatores.
- 25 Anni mensis decimus esto.

Franciscus Balduinus iuriconsultus testatur se inuenisse primas duodeuiginti leges in antiquissima tabula; ex quibus etiam aliquas Paulus Manutius in suo de legibus libello recenset: sed eiusmodi legibus multi docti viri auctoritatem, & fidem abrogant. Iacobus Cuius affir-
mat eas leges esse confictas: alij, veras esse contendunt, eo quod ex Cicerone, Dionysio, Liuijo, & Plutarcho videantur esse collectæ. Primæ namque legis coniectura sumpta est ex Cic. l. *de Diuinatione*, & ex Dionysio, lib. 2. *antiq. Romana*. vbi

ait. *At Romulus, confirmatus in regno diuinitis, aduocata concione, & indicatis auspicijs, Rex declaratur consensu omnium, & morem instituit in posterum nequis inauspicato regnum assumeret, magistratumque iniret.*

De secunda, & quarta legibus ita Dion. lib. 2. Romulus porrò postquam discreuit potiores ab inferioribus; mox latis legibus præscripsit, quid vtriusque faciendum: vt Patritij sacra curarent, Magistratus gererent, ius redderent seu Rempublicam administrarent: Plebeij verò ab his negocijs, quippe qui talium imperiti essent, vacarent propter inopiam, agros colerent, pecora alerent; opificia quæstuofole exercerent.

De tertia lege idem Dion. libro 2. sic Honores, & potestates (Romulus) distribuit sic: Regis quidem, eximia munera fuerunt hæc: Primò, vt sacra curaret atque sacrificia, per eumque gereretur quicquid ad placandos Deos attinet. Deinde, vt legum ac morum patriorum haberet custodiam, & iuris siue naturalis, siue eius, quod scripta, & pacta continet, vtque Senatam cogeret, populum in concionem vocaret, & primus sententiam diceret: quod pluribus placuisset, ratum haberetur: Regi deniq; attribuit summum imperium in bello.

De quinta lege, ita Dionys. lib. 2. scribit: Plebi tria hæc commisit: Magistratus creare; leges sancire; de bello, referente Rege, decernere: ita tamen, vt Senatus quoque in his auctoritas accederet.

Sexta Lex eodem Dionys. lib. 2. sumpta est, apud quem ita legimus: Fabulas à Maioribus de Dijs traditas, probra eorum continentes, & crimina, turpes censui, & inutiles, ac ne probis quidem viris dignas, nedum Dijs superis: repudiatisque his omnibus, ad bene, & præclare de immortalibus sentiendum, & loquendum, ciues suos induxit, nihil his assingi passus beatæ illi naturæ purum consentaneum.

Septima Lex colligitur ex Dionys. libro 2. & apud Cicer. *secundo libro de legibus*, inter alias habetur: separatim nemo habebit Deos: neque nouos, sed nec aduenas, nisi publicè auctos; priuatim colunto.

Octaua apud eundem sic legitur. Nocturna mulierum sacrificia ne sunt, præter olla, quæ pro populo rite sient. Neque quem inuito, nisi (vt assolet) Cereri, Græco sacro: & ex Dionysio lib. 2. videtur desumpta.

Nona, & decima, & vndecima ex Plutarcho sumptæ videtur. is enim in Romulo scribit: *Mulieribus Sabinis: captis multos honores esse tributos: cuius generis, & hi fuerunt, vt via eis decederetur: ne eis præsentibus obscenum quidquam diceretur: vt qui nudum se ab eis videri passus fuisset, criminis capitalis reus haberetur.* Id etiam singularis fuit consilij, quod cum nullum contra eos, qui patrem suum occidissent, ius priuatim poluisset, omne homicidium parricidij vocabulo notauit. quòd hoc sceleratum, illud ne existeret quidem posse, iudicaret.

De duodecima Pomponius Iuriconsultus in l. *vt. ff. de verum diuisione*, mentione, facit, cū ita scriptū reliquit *Si quis violauerit muros, capite puniatur: sicut si quis transierit sculis admotis, vel alia qualibet ratione.* Nam ciues Romanos alio quàm per portas egredi nō decet: cum

illud

illud hostile, & abominandum sit, Nam & frater Romulus Remus occisus traditur ob id, quod muros transcendere voluerit. Sic ille Plutarchus in *Questionibus Romanis*, q. 7. quærit cur omnem murum sacrum habent, portas non item? An vera est Varronis sententia, muros propterea sacros habendos, vt pro ijs ciues pugnent, & mortis periculo se committant? Portæ verò sacræ esse non possunt, quia per eas, & alia necessaria, & cadauera, & stercore effe-runtur. Sed melius Pomponius Muri, inquit, sacri existimantur, quia hostium est muros transcendere; & per muros in urbem intrare: Ciuium verò est per portas ingredi & egredi. Item, muri sunt urbium propugnacula ad custodiam eorum; ac proinde intacti esse debent; Portæ verò sunt ad ingrediendum, & egrediendum.

Legis xiiij. & xiiij. apud Dion. lib. 2. testimonium extat: Mulierem legitime nuptam voluerunt sacræ leges, ita cum viro conuenire, vt particeps esset possessionum; & sacrorum omnium. Legitimas nuptias antiqui Romani Farra-cia vocabant, quia coniuges eodem farre vescerentur. Et paulo post: Mulieres nuptæ non habebant, quo se alio verterent, quia lex cogebat uxorem mariti se accommodare moribus, & virum sic uxorem habere, vt rem sibi necessariam putaret. vxor enim pudica, & marito semper obsequens: æquæ ac ille, domus est domina, in mariti defuncti bona succedit vt hæres, sicut parentis filia, ex affe quidem, si is liberis carens ac intestatus decedat; quod si prolem habeat, ex æquo cum liberis.

xv. Legis sic meminit Dionysius lib. 2. Si aliquid contra pudicitiam peccasset mulier, pœnam luebat ex mariti læsi arbitrio: de quo crimine vna cum eo cognati cognoscebant.

xvj. Legis sic idem meminit Auctor. libro 2. Damnauit Romulus in mulieribus, & adulterium, & violentiam. Si deprehensa vxor vinum bibisset, vt adultera puniebatur. Valerius Maximus lib. 2. cap. 2. Vini vsus, inquit, olim Romanis feminis ignotus fuit, ne scilicet in aliquod dedecus prolaberentur: quia proximum à Libero patre intemperantia gradus ad inconcessam venerem esse consuevit. Plinius lib. 14. cap. 13. Non licebat vinum foeminis Romæ bibere. Inuenimus inter exempla, Egnatij Mecennij uxorem, quod vinum bibisset è dolio, interfectam fuisse à marito, eumque cædis à Romulo absolutum. Agellius lib. 10. cap. 23. adducit M. Catonis orationem de dote, in qua erat scriptum, in adulterio vxores deprehensas ius fuisse maritis necare, & ex eadem oratione subiungit. Si quid peruerse, retræque factum est à muliere, mulctatur, si vinum bibit, si cum alieno viro probri quid fecerit, condemnatur. Fabius Pictor in Annalibus suis scripsit Matronam, quod loculos, in quibus erant claues vinarie cellæ resignauisset, à suis inedia mori coactam.

xvij. Legis testimonium etiam extat apud Dionysium: nam Libro secundo scribit, Romulum potestatem patri dedisse in filium, idque toto vitæ tempore, siue in carcerem eum mittendi, siue flagris cædendi, siue victum ablegandi ad opera rustica, siue necandi, etiam si filius traheret Rempublicam; & gereret magistratus maiores. Immo dedit potestatem eum vendendi e-

tiam ter, si primo, aut secundo venditus rediret: quæ lex tametsi iniqua esse videretur, tamen filios in officio continebat, & cogebat esse parentibus obsequentes.

xviii. Legis etiam meminit idem Dionysius libro secundo, cum ait: Quicquid esset masculinum, & è filiabus primogenita, educari voluit nullam prolem necari permisit minorem triennio; nisi forte si quid mutilum, vel aliqui prodigiosum esset: tales enim foetus exponi à parentibus nõ vetuit, sed indicatos prius quinq; vicinis proximis, si illis quoque exponendos esse visum fuisset. Contra hanc legem committentium, præter alias multas, etiam dimidium bonorum addixit ærario.

xix. Lex sumpta est ex Plutarcho in Romulo, vbi legitur; Leges etiam quasdam tulit Romulus, inter quas vehementis est illa, qua mulieri maritum relinquendi potestas adimitur; viro autem repudiandi uxorem coacturæ, si veneficio circa prolem vsa fuisset, aut alienam clam pro sua supposuisset, aut adulterium commisisset: si qui alia de causa repudiasset uxorem, eam bona partium vxoris cedentem, partim Cereri sacra forent.

xx. Est eadem; quæ vndeçima, de qua iam dixi.

De xi. Lege sic Dionysius libro secundo. Commendauit Romulus plebem Patriiij, optione cuique à vulgo data, vt quem vellet, patronum sibi deligeret. Et Plutarchus in Romulo. Romulus, inquit, potentiores à vulgo se iunxit, Patronos eos appellans, vulgus autem clientes: eaque mirificam benevolentiam mutuo excitaui, & eam iura inuicem magni ponderis consecuta sunt.

De xxij. & xxij. sic est apud Dionysium libro secundo. Statuit Romulus, vt Rex de iniurijs grauioribus causas ipse decerneret, Senatus leues permitteret.

xxiii. Legis meminit Macrobius libro primo Saturnaliorum cap. 12.

Mihi videtur incertum, an hæ leges scriptæ fuerint eo tempore, quo Reges Rempublicam tenebant: nam Latini sermonis stylus cum illis temporibus antiquissimis non videtur admodum conuenire. Fortasse tunc vsu, & consuetudine, & mandato ac iussu Regum verbis, nõ scriptis tradito seruabatur, quod in his legibus continetur: ita vt postea scriptæ sint leges, vel quod verisimilius puto, hæ leges coniectura quadam sumptæ sunt ex aliquibus Dionysij Halicarnasensei, Plutarchij, Lælij, Ciceronis & aliorum scriptorum locis, quos adscripsi.

Cap. LXIII.

Leges XII Tabularum.

Leges xij. Tabularum Cicero plurimum commendauit; quare cum sex libros De optimo genere Reipublicæ scripsisset, & animaduertisset Platonem de Republica, & de legibus multa litteris tradidisse, eius imitatione, & exemplo, maximis laudibus profectus est leges, quibus optimus Reipublicæ status vteretur: & libro secundo multa ex veteribus illis legibus commemorat. Et libro primo de oratore loquens de legibus 12. Tabularum, ait: Prestant omnes licet, dicam: quod sentio, bibliotheca mehercule omnium Philosophorum vnus mihi videtur 12. Tabularum